

Aan de slag! Aandacht in het ICF-raamwerk.

Fabienne De Boeck
Leuven, 20 maart 2015

Functies en anatomische Eigenschappen

b110
b117
b1300-b1301
b1304
b140
b1470
b164
b210-b230
b280
b555
s110

Activiteiten

d160-d161
d166-d172
d175
d210-d220
d230
d240
d250
d350
d510-d540
d570
d571

Participatie

d720
d740
d750
d760
d8201
d8202
d8203
d880
d920

Externe factoren

e1100
e1101
e225-e240-e250-e260
e360-e455
e585

Persoonlijke factoren

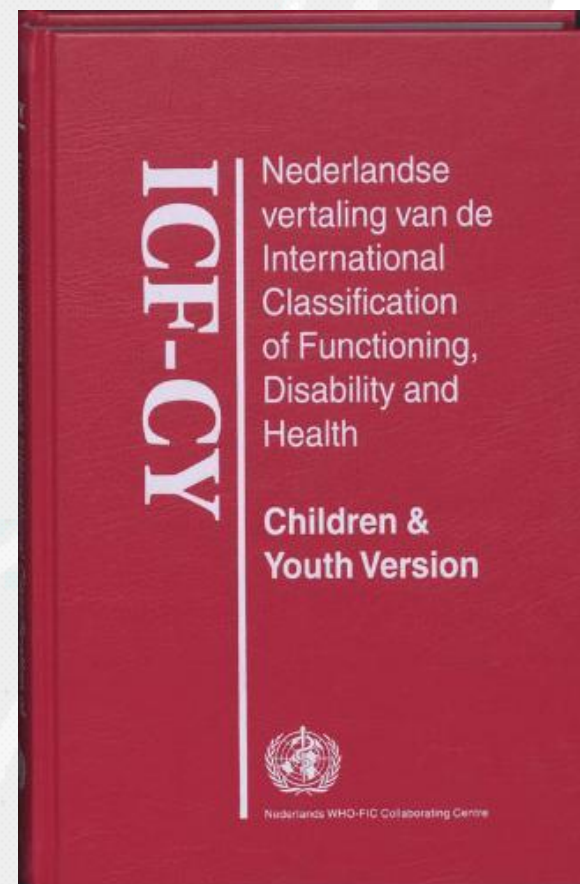

ICF-CY

■ International Classification of Functioning Children and Youth Version

- Raamwerk/begrippenkader
- WGO
- Medisch → biopsychosociaal

www.who.int/classifications/icf/en/

ICF-CY

- Gemeenschappelijke en universele **taal** om de gezondheid en het **functioneren** van kinderen en jongeren te beschrijven;
- Functioneren vanuit 3 verschillende perspectieven:
 - Vanuit het menselijk organisme, als 'lichaam'
 - = anatomische eigenschappen en functies
 - vb mentale functies, visus, functies bewegingsstelsel
 - Vanuit het menselijk handelen
 - = activiteiten
 - vb leren, schrijven, stappen, praten
 - Vanuit deelname aan het maatschappelijk leven
 - = participatie
 - Kan iemand meedoen op alle levensterreinen, en doet hij dat ook?
 - Is iemand volwaardig lid van de maatschappij?

ICF-CY

■ Houdt rekening met

→ Externe factoren

= iemands fysieke en sociale omgeving

Vb. woning, hulpmiddelen, vrienden, werkomgeving,...

→ Persoonlijke factoren

= kenmerken v/h individu die geen deel uitmaken van de functionele gezondheidstoestand

Vb. leeftijd, geslacht, persoonlijkheid en karakter, bekwaamheden

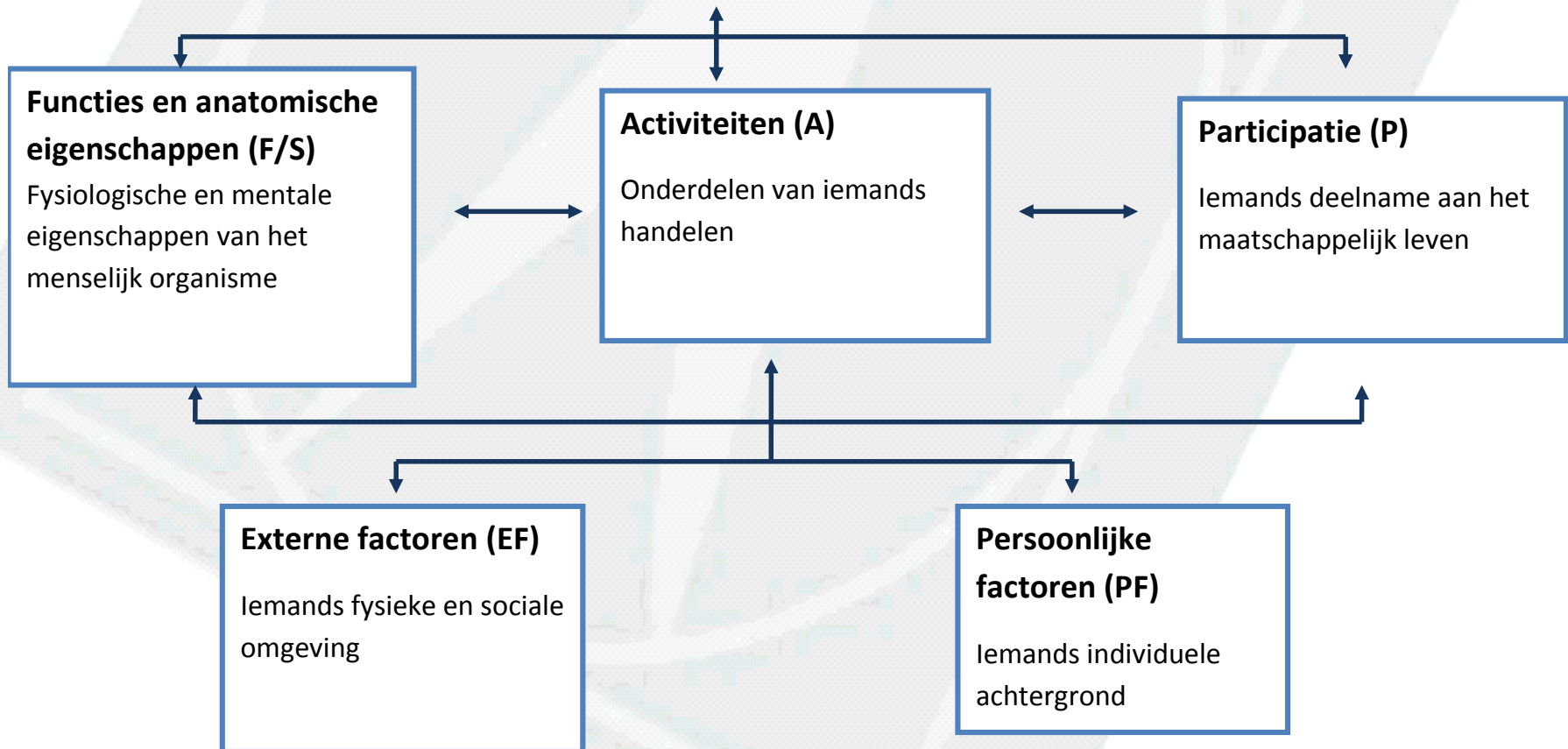
■ Neutraal geformuleerd

Dus negatieve en positieve factoren kunnen vermeld worden!

ICF-raamwerk

Gezondheidstoestand

Ziekten, aandoeningen

Emma

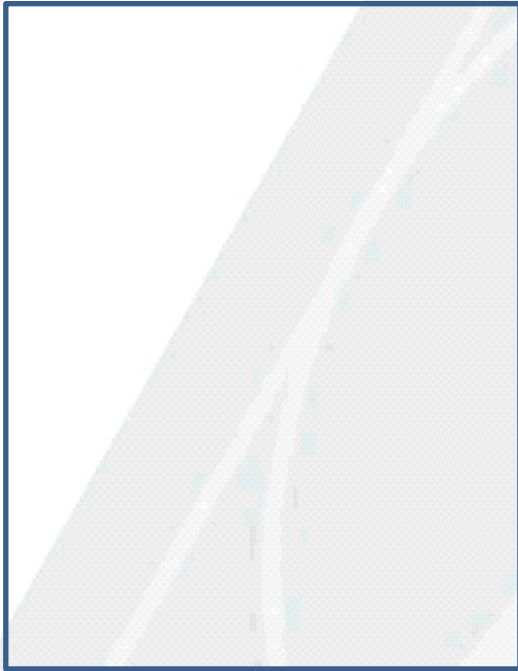
■ Aanmelding:

- Meisje, 9 jaar oud, 3^e leerjaar
- Congenitale CMV-infectie
- Slechte concentratie en slechte schoolse evolutie

Wat kunnen we doen om de concentratie en de vooruitgang op school te verbeteren?

Probleemanalyse Emma (1)

Functies en anatomische Eigenschappen

Activiteiten

• *Slecht concentreren*

Participatie

• *Beperkte vorderingen schoolse evolutie*

Externe factoren

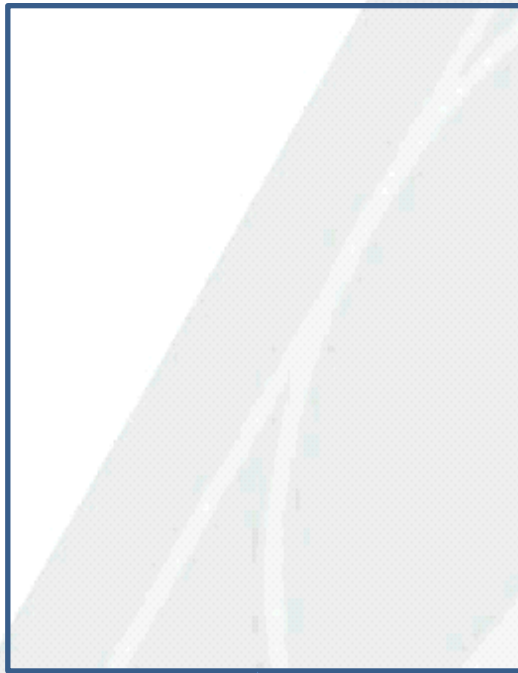
Persoonlijke factoren

- *meisje*
- *9 jaar*
- *Congenitale CMV-infectie*

Probleemanalyse Emma (2)

Functies en anatomische Eigenschappen

Activiteiten

•*Slecht concentreren*

Leren en toepassen kennis

- Start wel, maar snel afgeleid;
- Zelfstandig werk klas lukt niet;
- Technisch lezen ok, begrijpend lezen moeilijk;
- Schrijft slordig, veel foutjes;
- Rekenen : wisselende foutjes;
- Oefenen 1-op1 lukt beter.

Algemene taken en eisen

- Middagmaal school lukt niet;
- Eten thuis loopt moeilijk;
- Huiswerk maken wisselend;
- 's Morgens kan ze zich niet zelfstandig aankleden.

Participatie

•*Beperkte vorderingen schoolse evolutie*

Schoolopleiding

- Vordert, maar moeizaam.

Tsn-mens. interacties/relaties

- Ligt goed in klas, vriendinnen;
- Goede band ouders en broer.

Communicatie

- Verliest dikwijls draad tijdens groepsgesprek.

Spelen

- Speelt leuk samen.

Recreatie en vrije tijd

- Tennis gestopt (gn interesse)

Externe factoren

Produkten

- Neemt Ursochol oww cholestase.

Omgeving, ondersteuning en relaties

- 3^e LJ, klas met 26 lln, containerklasje;
- Enthousiaste juf, veel projectwerk en interactieve opdrachten;
- Kerngezin: thuisblijf mama, papa zelfstandige, broer heeft ASS.

Persoonlijke factoren

•*meisje*

•*9 jaar*

•*Congenitale CMV-infectie*

- Optimistisch en inschikkelijk, dromer, niet zo nauwgezet

Probleemanalyse Emma (3)

Functies en anatomische Eigenschappen

Mentale functies

- Bewustzijn: geen argumenten voor absences;
- Intellectuele functies?
Normaal IQ (VIQ 95 en PIQ 91) (WISC-III)
- Aandachtsstoornis?
TEA-Ch: afwijkende score voor gerichte en gestuurde aandacht

Gehoer

- Laatste controle goed.

Hersenletsel?

- NMR: microcefalie, verder gb

Activiteiten

- *Slecht concentreren*

Leren en toepassen kennis

- Start wel, maar snel afgeleid;
- Zelfstandig werk klas lukt niet;
- Technisch lezen ok, begrijpend lezen moeilijk;
- Schrijft slordig, veel foutjes;
- Rekenen : wisselende foutjes;
- Oefenen 1-op1 lukt beter.

Algemene taken en eisen

- Middagmaal school lukt niet;
- Eten thuis loopt moeilijk;
- Huiswerk maken wisselend;
- 's Morgens kan ze zich niet zelfstandig aankleden.

Participatie

- *Beperkte vorderingen schoolse evolutie*

Schoolopleiding

- Vordert, maar moeizaam.

Tsn-mens. interacties/relaties

- Ligt goed in klas, vriendinnen;
- Goede band ouders en broer.

Communicatie

- Verliest dikwijls draad tijdens groepsgesprek.

Spelen

- Speelt leuk samen.

Recreatie en vrije tijd

- Tennis gestopt (gn interesse)

Externe factoren

Produkten

- Neemt Ursochol ovw cholestase.

Omgeving, ondersteuning en relaties

- 3^e LJ, klas met 26 lln, containerklasje;
- Enthousiaste juf, veel projectwerk en interactieve opdrachten;
- Kerngezin: thuisblijfmama, papa zelfstandige, broer heeft ASS.

Persoonlijke factoren

- *meisje*
- *9 jaar*
- *Congenitale CMV-infectie*
- Optimistisch en inschikkelijk, dromer, niet zo nauwgezet

Verklaringshypothese Emma

De schoolse evolutie verloopt vertraagd door een stoornis in de gerichte aandacht

Opgelet!

Te plaatsen binnen normaal ontwikkelingscontinuum
(mag nog moeilijk zijn voor lagere-school-kinderen tot 4^e LJ!)

Interventiehypothese Emma

Door toepassen van STICORDI-maatregelen kunnen we de gerichte aandacht bij Emma verbeteren waardoor ze schools beter zal vooruitgaan.

- **Stimuleren** = belonen van gewenst gedrag
→ Beloon! Geef complimenten!
- **Compenseren** = gebruik van hulpmiddelen/aanpassingen
→ Hou als leraar het kind dicht bij jou
→ Denk na over het prikkelniveau in de klas/thuis
- **Remediëren** = individuele leerhulp aanbieden
→ Visuele ondersteuning van instructies
→ Taak opsplitsen in kleinere deelhandelingen
- **Dispenseren** = vrijstellen van bepaalde activiteiten/vakonderdelen
→ Kan Charlotte 10' vroeger de klas verlaten en al boterhammen eten?

! Individuele aandachtstraining te overwegen (bijv. ASET)

Daphné

■ Aanmelding:

→ Meisje, 17 jaar oud

→ Congenitale mentale en motore ontwikkelingsvertraging
eci

→ Sinds 6-tal maanden algemene achteruitgang met

- Verminderde mobiliteit
- Moeilijker eten en drinken
- Toenemend aandachtsprobleem met regressie in schoolse vaardigheden en verminderde participatie in de leefgroep

Hoe kunnen we Daphné helpen om toch optimaal deel te laten nemen aan het klas- en leefgroepgebeuren?

Probleemanalyse Daphné (1)

Functies en anatomische eigenschappen

- Mentale en motore ontwikkelingsvertraging

Activiteiten

- Verminderde mobiliteit
- Moeilijker eten en drinken
- Toenemend aandachtsprobleem

Participatie

- Schoolse achteruitgang
- Minder participatie in de leefgroep

Externe factoren

Persoonlijke factoren

- meisje
- 17 jaar

Probleemanalyse Daphné (2)

Functies en anatomische eigenschappen

- *Mentale en motore ontwikkelingsvertraging*

Activiteiten

- *Verminderde mobiliteit*
- *Moeilijker eten en drinken*
- *Toenemend aandachtsprobleem*

Leren en toepassen van kennis

- Zit te dromen, gedesinteresseerd, luistert niet;
- Lezen trager en moeizamer;
- Schrijven trager en lelijker;
- Start zelfs niet met oplossen meervoudige opdrachten ('geen zin').

Algemene taken en eisen

- Grote zorgvraag : 'laat zich graag dienen' in de leefgroep, thuis eist ze meer inspraak/beslissingsrecht

Participatie

- *Schoolse achteruitgang*
- *Minder participatie in de leefgroep*

Schoolopleiding

- Min deelname klasgebeuren;
- Vordert niet meer.

Tsn-mens. interacties/relaties

- Graag gezien, weinig interactie;
- In leefgroep vooral moe.

Communicatie

- Praat moeilijker, langzamer;
- Weinig deelname conversaties;

Recreatie en vrije tijd

- Passieve deelname activiteiten MFC;
- Luistert thuis muziek, mee op stap met familie.

Externe factoren

Produkten: geen medicatie

Omgeving

- Tijdens week in MFC (type 4, OV 1), 7 lln i/d klas, 6 ado's in leefgroep;
- Tijdens we thuis, kerngezin, enig kind

Ondersteuning en relaties

- Betrokken leerkrachten, hulpverleners;
- Zeer betrokken ouders, met nog veel verdriet en schuldgevoelens rond handicap Daphné

Persoonlijke factoren

- *meisje*
- *17 jaar*
- Introvert en passief meisje
- Empathisch en sociaal voelend

Probleemanalyse Daphné (3)

Functies en anatomische eigenschappen

• **Mentale en motore ontwikkelingsvertraging**

Mentale functies

- Bewustzijn: verlaagde alertheid;
- Slaapt veel en graag.

Visus en gehoor

- Gekend met CVI waarvoor bril en aanpassingen;
- Gehoor normaal.

Functies endocriene klieren

- Labo normaal.

Hersenletsel?

- NMR: veralgem centrale atrofie inclusief hersenstamletsels

Activiteiten

- Verminderde mobiliteit
- Moeilijker eten en drinken
- Toenemend aandachtsprobleem

Leren en toepassen van kennis

- Zit te dromen, gedesinteresseerd, luistert niet;
- Lezen trager en moeizamer;
- Schrijven trager en lelijker;
- Start zelfs niet met oplossen meervoudige opdrachten ('geen zin').

Algemene taken en eisen

- Grote zorgvraag: 'laat zich graag dienen' in de leefgroep, thuis eist ze meer inspraak/beslissingsrecht

Participatie

- **Schoolse achteruitgang**
- **Minder participatie in de leefgroep**
- Schoolopleiding**

- Min deelname klasgebeuren;
- Vordert niet meer.

Tsn-mens. interacties/relaties

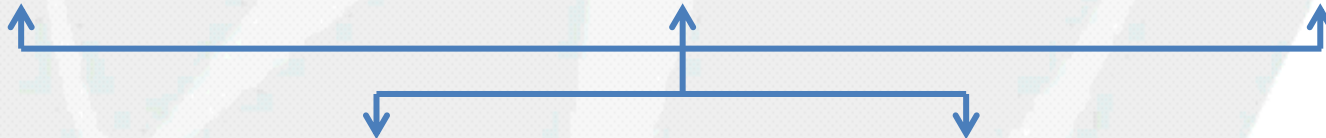
- Graag gezien, weinig interactie;
- In leefgroep vooral moe.

Communicatie

- Praat moeilijker, langzamer;
- Weinig deelname conversaties;

Recreatie en vrije tijd

- Passieve deelname activiteiten MFC;
- Luistert thuis muziek, mee op stap met familie.

Externe factoren

Producten: geen medicatie

Omgeving

- Tijdens week in MFC (type 4, OV 1), 7 lln i/d klas, 6 ado's in leefgroep;
- Tijdens we thuis, kerngezin, enig kind

Ondersteuning en relaties

- Betrokken leerkrachten, hulpverleners;
- Zeer betrokken ouders, met nog veel verdriet en schuldgevoelens rond handicap Daphné

Persoonlijke factoren

- **meisje**
- **17 jaar**
- Introversief en passief meisje
- Empathisch en sociaal voelend

Verklaringshypothese Daphné

Door een verlaagde arousal vraagt het voor Daphné veel inspanning om routinetaken uit te voeren en te participeren aan activiteiten.

Verdere causale diagnostische investigaties lopen

Interventiehypothese Daphné

Als we samen met Daphné zoeken naar een evenwichtig programma met meer rust zal ze beter alert zijn om te kunnen deelnemen aan activiteiten.

- Enerzijds voldoende rustmomenten aanbieden;
- Anderzijds stimuleren tijdens relevante klas- en therapiemomenten;
- Dag- en weekprogramma werd samengesteld samen met Daphné zelf.

Informeren team en ouders!

Simon

■ Aanmelding:

→ Jongen, 6 jaar oud

→ Blanco voorgeschiedenis

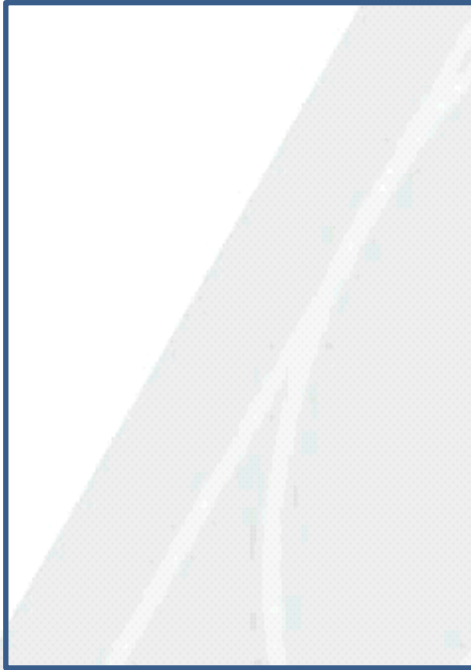
→ Sinds start schooljaar in 1ste leerjaar:

- Heel drukke jongen
- Slechte concentratie
- Storend voor de andere kinderen

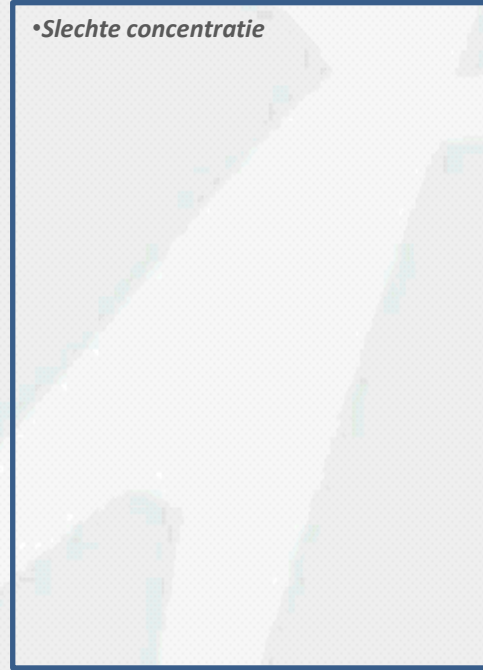
Hoe kunnen we zijn gedrag verbeteren? ADHD?

Probleemanalyse Simon (1)

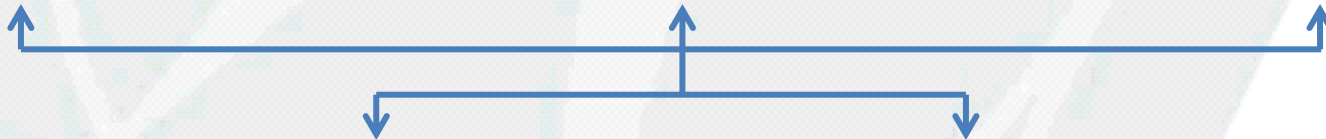
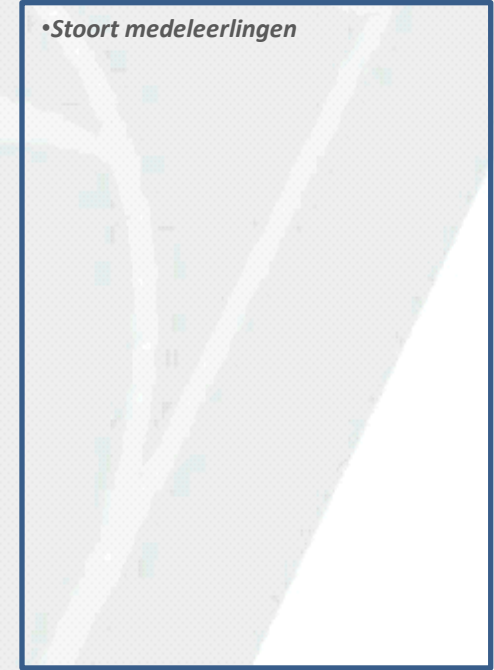
Functies en anatomische eigenschappen

Activiteiten

Participatie

Externe factoren

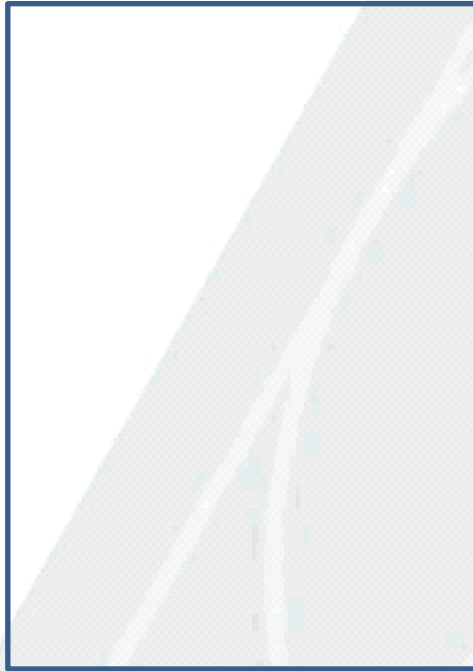

Persoonlijke factoren

Probleemanalyse Simon (2)

Functies en anatomische eigenschappen

Activiteiten

•*Slechte concentratie*

Leren en toepassen van kennis

- Kan geconcentreerd werken, maar meestal na enkele minuten afgeleid;
- Lezen, schrijven, rekenen ok;
- Sterk probleemoplossend.

Algemene taken en eisen

- Ondernemen taken goed;
- Slordig in dagelijkse routine-handelingen.

Zelfverzorging

- Nog onhandig in wassen en aankleden;
- Voorzichtig in het verkeer.

Participatie

•*Stoort medeleerlingen*

Schoolopleiding

- Middelmatige resultaten.

Tsn-mens. interacties/relaties

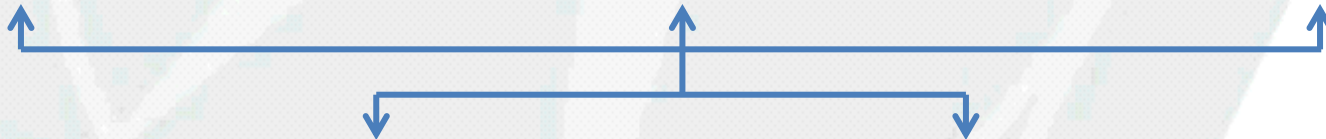
- Stoort medeleerlingen en juf;
- Valt buiten de klasgroep;
- Dikwijls ruzie met mama, betere band met papa;
- Hechte relatie met broer.

Communicatie

- Wisselende deelname klas-gesprekken (niet of vr beurt).

Recreatie en vrije tijd

- Graag thuis, met broer op pc;
- Voetbal, blinkt niet uit.

Externe factoren

Producten: geen medicatie

Omgeving, ondersteuning en relaties

- 1^e LJ, klas met 24 lln;
- Jonge, nog onervaren en onzekere juf;
- Ouders gescheiden, co-ouderschap (loopt vlot);
- Oudere broer (3^e LJ);
- Beide ouders werken (mama winkelbediende, papa in IT)

Persoonlijke factoren

•*jongen*

•*6 jaar*

•*Heel drukke jongen*

- Extraverte jongen met veel zelfvertrouwen, soms betweterig en ongeduldig

Probleemanalyse Simon (3)

Functies en anatomische eigenschappen

Mentale functies

- Intellectuele functies?
'er zit meer in'
IQ = 135 (WISC-III)
- Energie en driftbeheersing:
wisselend (klas, mama, papa);
- Aandachtsstoornis?
aandacht wisselend ~context
Geen AVL afgenomen

Activiteiten

- Slechte concentratie*

Leren en toepassen van kennis

- Kan geconcentreerd werken, maar meestal na enkele minuten afgeleid;
- Lezen, schrijven, rekenen ok;
- Sterk probleemoplossend.

Algemene taken en eisen

- Ondernemen taken goed;
- Slordig in dagelijkse routine-handelingen.

Zelfverzorging

- Nog onhandig in wassen en aankleden;
- Voorzichtig in het verkeer.

Participatie

- Stoort medeleerlingen*

Schoolopleiding

- Middelmatige resultaten.

Tsn-mens. interacties/relaties

- Stoort medeleerlingen en juf;
- Valt buiten de klasgroep;
- Dikwijls ruzie met mama, betere band met papa;
- Hechte relatie met broer.

Communicatie

- Wisselende deelname klas-gesprekken (niet of vr beurt).

Recreatie en vrije tijd

- Graag thuis, met broer op pc;
- Voetbal, blinkt niet uit.

Externe factoren

Producten: geen medicatie

Omgeving, ondersteuning en relaties

- 1^e LJ, klas met 24 lln;
- Jonge, nog onervaren en onzekere juf;
- Ouders gescheiden, co-ouderschap (loopt vlot);
- Oudere broer (3^e LJ);
- Beide ouders werken (mama winkelbediende, papa in IT)

Persoonlijke factoren

- jongen*
- 6 jaar*
- Heel drukke jongen*
- Extraverte jongen met veel zelfvertrouwen, soms betweterig en ongeduldig

Verklaringshypothese Simon

Simon concentreert zich slecht en toont storend gedrag omdat het aanbod niet binnen zijn werkgebied ligt.

Interventiehypothese Simon

Als we het aanbod beter afstemmen op zijn mogelijkheden en interesses zal Simon aandachtiger zijn en minder storend gedrag vertonen.

Psycho-educatie van ouders en leerkracht:

- Informeren en inzicht geven;
- Aanbieden didactische maatregelen:
 - Aanpassen aanbod: compacting, verrijking, versnellen

Begeleiding leerkracht, aanpassen beleid op school:

- Structurele differentiatie in de klas, managementvaardigheden leerkrachten

Aandacht in ICF

Functies en anatomische Eigenschappen

b110
b117
b1300-b1301
b1304
b140
b1470
b164
b210-b230
b280
b555
s110

Activiteiten

d160-d161
d166-d172
d175
d210-d220
d230
d240
d250
d350
d510-d540
d570
d571

Participatie

d720
d740
d750
d760
d8201
d8202
d8203
d880
d920

Externe factoren

e1100
e1101
e225-e240-e250-e260
e360-e455
e585

Persoonlijke factoren

Functies en anatomische

Eigenschappen

b140 Aandacht

- Vasthouden van aandacht
- Veranderen aandachtsgebied
- Verdelen van aandacht
- Delen van aandacht

“in staat zijn om”

Activiteiten

d160 Richten van aandacht

- op menselijke aanraking, gezicht, en stem
- op veranderingen in omgeving

d161 Doelbewust richten van aandacht op specifieke activiteit voor een passende tijdsduur

*“doelbewust focussen op”
“concentreren”*

Participatie

Externe factoren

Persoonlijke factoren

Functies en anatomische Eigenschappen

b110
b117
b1300-b1301
b1304
b140
b147
b1

Activiteiten

Activiteiten

Leren en toepassen van kennis

- Concentreren (d160-d161)
- Lezen, schrijven, rekenen (d166-d172)
- Oplossen van problemen (d175)

Algemene taken en eisen

- Ondernemen taken (d210-d220)
- Uitvoeren dagelijkse routinehandelingen (d230)
- Omgaan met stress en mentale eisen (d240)
- Omgaan met eigen gedrag (d250)

Zelfverzorging

- Zich wassen, zich kleden (d510-d540)
- Zorgdragen voor eigen gezondheid (d570)
- Zorgdragen voor eigen veiligheid (d571)

Participatie

d720
d740
d750
d760
d8201
d8202
d8203
d880
d920

ke factoren

Functies en anatomische Eigenschappen

b110
b117
b1300-b1301
b1304
b140
b147
b1

Activiteiten

Participatie

Schoolopleiding

- Volhouden (d8201)
- Vorderingen maken (d8202)
- Beëindigen (d8203)

Tsn-menselijke interacties en relaties

- Complexe tsn-menselijke interacties (d720)
- Formele relaties (d740)
- Informeel sociale relaties (d750)
- Familiërelaties (d760)

Communicatie: converseren (d350)

Spelen (d880)

Recreatie en vrije tijd (d920)

Participatie

d720
d740
d750
d760
d8201
d8202
d8203
d880
d920

ke factoren

Functies en activiteiten

Eigen

activiteiten

Participatie

b110

b117

b11

b1

Externe factoren

Produkten

- Voedsel (e1100)
- Geneesmiddelen (e1101)

Omgeving

- Klasomgeving (e225-e240-e250-e260)
- Thuisomgeving (e225-e240-e250-e260)

Ondersteuning en relaties

- Op school (e360-e455)
- Thuis (e360-e455)

Onderwijsbeleid (e585)

e1100

e1101

e225-e240-e250-e260

e360-e455

e585

d720

d740

d750

d760

d8201

d8202

d8203

d880

d920

Persoonlijke factoren

- Geslacht, leeftijd
- Persoonlijkheid en karakter
- Bekwaamheden
- Co-morbiditeit

Functies en anatomische Eigenschappen

b110
b117
b1300-b
b1301
b134
b1470
b164

Functies en anatomische eigenschappen

Mentale functies

- Aandacht (b140)
- Bewustzijn (b110)
- Intellectuele functies (b117)
- Energieniveau en motivatie (b1300-b1301)
- Driftbeheersing (b1304)
- Slaap (b134)
- Psychomotore controle (b1470)
- Executieve functies (b164)

Visus en gehoor (b210-b230)

Pijn (b280)

Functies endocriene klieren (b555)

Hersenletsel (s110)

es

Participatie

d720
d740
d750
d760
d8201
d8202
d8203
d880
d820

Andere factoren

Functies en anatomische eigenschappen

Mentale functies

- Aandacht
- Bewustzijn
- Intellectuele functies
- Energieniveau en motivatie
- Driftbeheersing
- Slaap
- Psychomotore controle
- Executieve functies

Visus en gehoor

Pijn

Functies endocriene klieren

(hypothyroïdie)

Hersenletsel

Activiteiten

Leren en toepassen van kennis

- Concentreren
- Lezen, schrijven, rekenen
- Oplossen van problemen

Algemene taken en eisen

- Ondernemen taken
- Uitvoeren dagelijkse routinehandelingen
- Omgaan met stress
- Omgaan met eigen gedrag

Zelfverzorging

- Zorgdragen vr eigen gezondheid
- Zorgdragen vr eigen veiligheid

Participatie

Schoolopleiding

- Volhouden
- Vorderingen maken
- Beëindigen

Tsn-mens. Interacties/relaties

- Complexe tsn-menselijke interacties
- Formele relaties
- Informele sociale relaties
- Familiërelaties

Communicatie: converseren

Spelen

Recreatie en vrije tijd

Externe factoren

Producten: eten, drinken, medicatie

Omgeving

- Klasomgeving
- Thuisomgeving

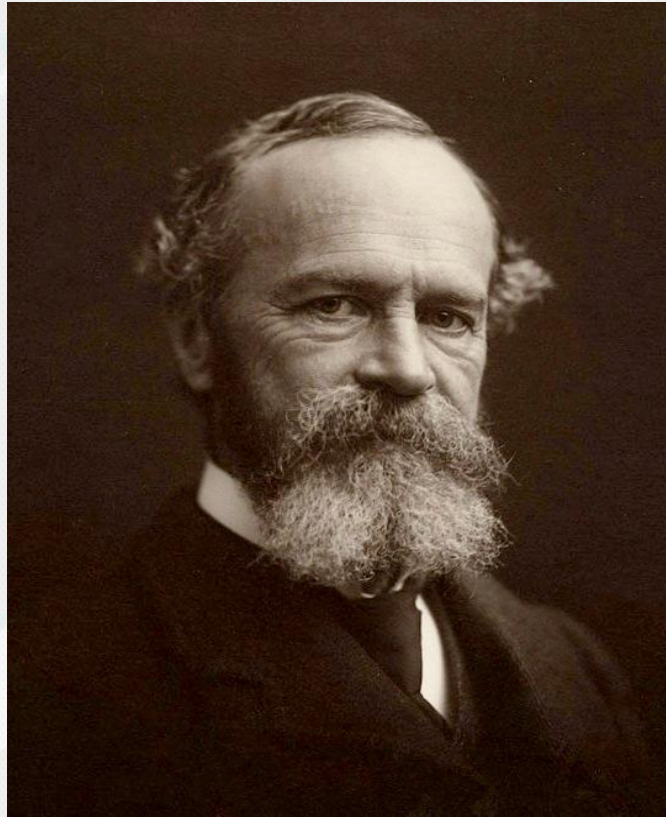
Ondersteuning en relaties

- Op school
- Thuis

Onderwijsbeleid

Persoonlijke factoren

- Geslacht, leeftijd
- Persoonlijkheid en karakter
- Bekwaamheden
- Comorbiditeit

“EVERYONE KNOWS WHAT ATTENTION IS”
William James, 1842-1910